

Lenka Matoušková
Psychologické aspekty vztahu otce a dcery
Posudek oponenta diplomní práce

Pro svou kvalitativně zaměřenou práci si autorka zvolila téma psychologicky velmi zajímavé a aktuální, vcelku však ke zkoumání nesnadno přístupné: vztah mezi otci a dcerami, vliv otce na duševní vývoj dcer až do dospělosti, s důrazem na pozitivní, přístup, na salutogenní, projektivní faktory, které se v tomto vztahu podílejí na resilienci jakožto důležité osobnostní charakteristice zkoumaných mladých žen. Neopomíná přitom i možné patogenní působení tohoto vztahu, na jeho negativní možný dopad i ve smyslu psychopatologie. Práce je značně obsáhlá, čítá s přílohami na 250 stran. Je psána čtivě, zaujatě, téměř jako by autorka tyto problémy řešila i pro sebe (což event. může dávat práci nejen motiv, ale i další, hlubší smysl).

V literárně přehledové části autorka nejprve představuje pohled na rodinu a její funkce v historickém vývoji, ukazuje rodinu ve složitosti proměn moderní a postmoderní doby. Od toho přechází pak k hledání role otce v pozitivním i negativním významu pro vývoj dětí, zejména dcer. Literární odkazy zahrnují přes 60 položek převážně české provenience či z překladů, asi 10 procent pramenů je anglicky psaných. Relativně často se odkazuje na autory, kteří do psychologické praxe a pak i teorie vnesli – po období zdůrazňujícím nezpochybnitelnou prioritu matek – důraz na roli otce ve výchově dětí, zejména po rozvodu rodičů (Warshak, E. Bakalář). Projevuje však vůči nim objektivní odstup. Jinak vychází – na tomto poli názorů dnes tak rozrůzněných – zejména z autorů vycházejících z psychoanalýzy a psychoterapie, aby si vytvořila předpolí pro vlastní empirickou práci. Je sympatické, že v jejím čtivě a srozumitelně psaném textu nacházíme i odlesk jejích názorů, jejího zorného úhlu. Autorka prokazuje, že dovede velice dobře pracovat s psychologickou literaturou, její psychologické myšlení je nejen hodně informované, ale i diferencované a ve vyjádřeních jemně nuancované.

V empirické části práce zkoumá autorka kvalitativním způsobem 10 mladých žen mezi 20. a 30. rokem věku, které před svým 12. rokem ztratily otce jakožto osobu vytvářející jejich domov, a to buď rozchodem s matkou probandky, rozvodem rodičů nebo

na základě obojího. V 6 případech udržovaly probandky s otcem dále kontakt. Autorka zvolila tři projektivní techniky: „Život jako kniha“ autorů R. Švaříčka a A. Šed'ové, kresebný test Ostrov rodiny Z. Riegra a H. Vyhnálkové a test „Čára života“, které slouží jako východisko změřeného rozhovoru včetně osobní a rodinné anamnézy probandek. Vyšetření bylo obsáhlé a časově náročné, trvalo 4 – 5 hodin.

Těžiště práce tvoří dokumentace a analýza jednotlivých vyšetření, in extenso uvedené v přílohách. Je zřejmé, že se autorce podařilo s probandkami navázat důvěrný osobní kontakt, takže v průběhu vyšetření nechaly nahlédnout do hloubi svého nitra. Autorka si počíná citlivě, empaticky, je zřejmé, že probandkám vytváří bezpečný a chráněný prostor, ab mohly vyjevit i důležité a běžně nesdělované skutečnosti ze svého života. V příbězích probandek se snaží identifikovat projektivní a rizikové faktory psychického vývoje, které pak uvádí v podobě přehledných tabulek. Vytváří tak diferencované a bohaté obrazy osobnosti a vztahů vyšetřovaných žen a vystihuje je ve vývojové dynamice. Každý příběh je tak jedinečným, barvitým osudem, kde se autorka snaží hledat „červené vlákno“ psychologické logiky postupující dozadu až kamsi ke ztrátě otce.

Vzhledem k podrobnému zpracování kazuistik (na více než 100 stranách) hodnotím vysoce analýzu dat celého výzkumného souboru, kde se autorka pokouší kategorizovat a utřídit svá zjištění. Potvrzuje se v souladu s očekáváními, že u řady probandek se nacházejí výrazné problémy ve vztahu k nim samotným, tedy pokud jde o sebepojetí, sebeobranu, a to přesto, že v některých případech se až nápadně snaží dávat najevo zvýšenou sebejistotu. Potvrzují se rovněž problémy v emoční oblasti (úzkostnost, neurotické projevy, potlačené emoce a suicidální myšlenky). Autorka nachází rovněž nejistotu v utváření vlastní identity u jejích probandek, což event. vede k obtížím při hledání trvalého partnera. Konečně zachycuje i problémy v intimních vztazích zkoumaných mladých žen, v nejrůznější podobě (promiskuita, neschopnost navázat vztahy, vztahy nestaršími muži atd.). Všechny tyto kategorie představuje pisatelka i v podobě přehledných tabulek. V závěru také podává přehled projektivních a rizikových faktorů, které hrají v životě probandek roli.

Autorka si ve své práci zvolila nesnadný úkol. V rámci možností, jež poskytuje kvalitativní výzkum deseti podrobně dokumentovaných analýz, se tohoto úkolu zhostila způsobem, který dokládá vynikající úroveň jejích odborných znalostí i praktických dovedností, které při zpracování tématu uplatnila. Lze konstatovat předpoklady k budoucí psychoterapeutické činnosti. Práce se tedy může stát předmětem obhajoby, sám bych ji hodnotil jako výbornou.

Z drobnějších připomínek, jež nemají zásadní vliv na konečné hodnocení:

Str. 19: Překlep v nadpisu odstavce 3.

Obecně by asi bylo lépe pod tabulkami sestavenými podle publikací uvedených čísel uvést i jméno autora (např. pod tab. 3 namísto: (7, s. 40 – 44) uvést: (podle Dudové, 2008), jinak to nutí listovat do seznamu literatury.

Str. 29: Formulace: „Podle Matějčka (20, s. 51) se specifický citový vztah k matce vytváří kolem 7. měsíce věku“ působí dojmem, jako by Matějček (aniž bychom jakkoli v roce 90. výročí jeho narození snižovali jeho zásadní přínos) snad prvý vyjádřil tento poznatek.

Na str. 38 u citátu z Bible by bylo vhodné doplnit přesnou citaci.

Str. 50 a následující: Je tu uvedena formulace: „Co tedy konkrétně může obsahovat identita žen,...., shrnuji do následujících pěti bodů (59, s. 110 – 115, 126 – 129) by bylo lépe podle mého mínění uvést: „shrnuji podle Wrighta, 2008,...).“

Str. 82: překlep ve slově „inquiry“.

19. 8. 2012

PhDr. Jaroslav Šturma